

אגדת היום

עיונים ומחשבות סביב אגדות הגמרא בדף היומי

מנחות יח | חיבה ומאמץ בלימוד התורה

מה הפך דברי תורה לחביבים ביותר?

שורת המחץ שבה מסתיימת האגדה הזו זכתה להתפרסם, ולהפוך למעין סיסמה בקרב לומדי התורה: "אשריכם תלמידי חכמים, שדברי תורה חביבין עליכם ביותר". כשעוברים על הסיפור עצמו, מתברר קצת יותר מה משמעותם של דברי תורה "חביבים", ומהם דברי תורה "חביבים ביותר".

תחושות שונות יכולות ללוות את לומד התורה. באגדות שונות מתוארים לומדי החכמה כשמחים או כטרודים, כנהנים מלימודם או כאחוזי יראה. כאן, עם תחילת הסוגיה, מתאר רבי את חוויית לימוד התורה של יוסף הבבלי – "והיה חביב לו ביותר". יוסף הבבלי (שדבקו בתלמידי חכמים מתוארת גם במקומות אחרים בתלמוד) חש חביבות בלימוד, עד כדי כך שגם רבי המתבונן מהצד מצליח לקלוט אותה. כשהלימוד אהוב כל כך, לכאורה אין צורך להמשיך בסיפור, המצב מצוין – אך עד מהרה צצה בעיה. "והיה חביב לו ביותר – עד לאחת". לפחות לפי אחד מהפירושים, נקודה אחת היא שמעיבה על תחושתו החיובית של יוסף הבבלי.

לרבי, שכאמור מתבונן מהצד, לא ברור מה מפריע ליוסף הבבלי. עד עכשיו הוא למד בהנאה, ופתאום הלכה אחת אינה נותנת לו מנוח. הוא שואל עליה שוב ושוב, ועדיין לא נחה דעתו. הסיפור נעשה מתמיה עוד יותר כאשר מתגלה אי-דיוק: רבי אלעזר בן שמוע מציין פרט בהלכה שלא נאמר עד כה, ודווקא זה מה שמשמח את יוסף הבבלי. גם רבי אלעזר עצמו תמה – אם הוא נזכר בפרט זה רק עכשיו, המשמעות היא שההלכה עד כה לא נאמרה במלוא הדיוק, אז על מה השמחה? אדרבה, עד לרגע זה הלימוד היה נפלא, ופתאום עכשיו מתגלה בו חיסרון. מדוע דווקא עתה חוזר הצבע אל פניו של יוסף הבבלי?

מסתבר שהחוויה בלימוד תלויה במאוד במטרה שלה. מגמתו של יוסף הבבלי דומה כנראה למגמתו של רבי, "למצות את המידות", להביא את הלימוד לרמה מושלמת של דיוק. יוסף הבבלי ביקש שלימודו עתה יהיה מתואם ומיושב עם מה שלמד עד כה, וכך יידע שתלמודו ערוך ומדויק. לכן עד עכשיו הלימוד היה רק "חביב", כל עוד הוא התנהל כסדרו; אבל דווקא כשעלה קושי, ומתוך הקושי התיישרה נקודה בלתי פתורה במה שלמד יוסף הבבלי בעבר, הלימוד השיג את מטרתו העליונה יותר. התבררה והתלבנה התמונה השלמה. מהלך זה הפך את הלימוד מ"חביב" ל"חביב ביותר".

אנשים שאין להם רגש כלפי לימודם – יש ללימודם מעלה, אך זו עדיין מדרגה נמוכה יחסית;

לומדים שנהנים ממהלך הלימוד השלו והרגוע – מעלתם גבוהה יותר; אבל אלה שמתאמצים ומתייגעים כדי לזקק את הלימוד ולהגיע לאמת הצרופה, גם אם הדרך זרועה קשיים – הם המאושרים באמת. אשריכם תלמידי חכמים.

אמר רבי: כשהלכתי למצות מדותי אצל ר' אלעזר בן שמוע, ואמרי לה: למצות מדותי של ר' אלעזר בן שמוע, מצאתי יוסף הבבלי יושב לפניו, והיה חביב לו ביותר עד לאחת, אמר לו: רבי, השוחט את הזבח להניח מדמו למחר, מהו? אמר לו: כשר; ערבית, אמר לו: כשר; שחרית, אמר לו: כשר; צהרים, אמר לו: כשר; מנחה, אמר לו: כשר, אלא שר' אליעזר פוסל, צהבו פניו של יוסף הבבלי; אמר לו: יוסף, כמדומה אני שלא כיווננו שמועתינו עד עתה, אמר לו: רבי, הן, אלא שר' יהודה פסול שנה לי, וחזרתי על כל תלמידיו ובקשתי לי חבר ולא מצאתי, עכשיו ששנית לי פסול החזרת לי אבידתי; זלגו עיניו דמעות של רבי אלעזר בן שמוע, אמר: אשריכם תלמידי חכמים שדברי תורה חביבין עליכם ביותר, קרא עליו המקרא הזה: מה אהבתי תורתך כל היום היא שיחתי וגו'.